

اولین همایش ملی معماری، مرمت، شهرسازی و محیط زیست پایدار ۲۸- شهریور ۱۳۹۲

هویت در نشانه های شهری : نمونه موردی شهر مشهد

محمدرضا مبهوت^۱

آرزو فرامرزی^۲

سجاد شریفی نژاد^{۳*}

چکیده:

هویت شهری به عنوان شاخص ترین نمود فضایی هویت جامعه، عهده دار تعیین ارزشها، هنجارها و روابط انسانی در ساخت فضایی شهر است که یکی از مفاهیم مرتبط با جنبه های هویت شهری، تصویر ذهنی است که در اثر تجربه مستقیم محیط فیزیکی رشد می یابد. تصویر ذهنی برداشت هایی است که مخاطبان مختلف مناظر شهری، از شهر و بخشهای مختلف شهری در ذهن دارند که نمادها و نشانه ها یکی از همان برداشت هایی می باشند که در روند ادراک هویت شهر قرار می گیرند. نمادها و نشانه های شهری همان عناصر طبیعی و مصنوعی که علاوه بر ارتقای ذهنی جامعه از محیط و اعتلای خوانایی شهر، موجب ایجاد آرامش، هویت بخشی به فضاهای کالبدی و یادآور خاطرات گذشته نیز می گردند و به دلیل آنکه در زندگی روزمره انسانها هر لحظه ابداع و تکرار می شوند، حس خاصی از معنا و هویت را در شهرها، تقویت می کنند. حال با این توصیف، در این مقاله برآنیم تا از دو طریق مطالعات نظری و مطالعه نمونه های موردی، ابتدا مفهوم فضاهای شهری، بیان شده و سپس راهکارهای عملی معنی دادن و هویت بخشی به این فضاها از طریق تحلیل چند نمونه موردی، بررسی گردد.

واژگان کلیدی : هویت، نشانه ، فلکه، میدان، رابطه نشانه با هویت

- ۱- عضو هیات علمی موسسه آموزش عالی خاوران ، دانشجوی دکتری برنامه ریزی شهری: Rmabhoot@yahoo.com
- ۲- دانشجوی مهندسی شهرسازی موسسه آموزش عالی خاوران: Alma.faramarzi94@gmail.com
- ۳- دانشجوی مهندسی شهرسازی موسسه آموزش عالی خاوران: Sajjad_sharifi_n@yahoo.com ( )

۱. مقدمه:

اینک این پرسش مطرح است که برای هویت بخشی به میدان های شهر مشهد و تبدیل آنها به جلوه گاههای فرهنگ و تمدن اسلامی چه باید کرد؟

در صورتیکه کاربرد نشانه ها و نمادهای اسلامی در میدانی شهری امکان پذیر باشد، راهکارهای استفاده بجا و محتوایی از آنها چیستند و فرآیند انجام کار چگونه است؟

بدون تردید جایگاه نمادها و نشانه های شهری در فضاها و مبلمان شهری از اهمیت خاص و ویژه ای برخوردار است. چرا که بسیاری از مسائل فرهنگی و آداب و رسوم و سنت های مردم از این گونه علائم سرچشمه می گیرند. و با حضورشان خاطرات گذشته را بیان می کنند و یادآور تجربیات تلخ و شیرین گذشتگان می باشند. البته دیده می شود گاهی نشانه ها دارای ابعاد و ارزش های خاص خود هستند و معمولاً موقعیت شان متناسب با جایگاهی است که در آن قرار گرفته اند. هدف اصلی تدوین نوشتار حاضر آن است که پیشنهادهای اجرایی در جهت تبدیل شدن میدانهای شهری به تجلی گاه ارزشها و باورهای دینی و فرهنگی ساکنان شان به دست آید.

۲. روش تحقیق:

پژوهش حاضر بر مطالعات کتابخانه ای و میدانی استوار است و در آن تلاش شده است تا مبانی نظری و اهمیت کاربرد نشانه ها در بیان معنا، ایجاد حس هویت و آرامش محیط های شهری مورد بازکاوی قرار گیرد. بدین منظور، پس از تعریف این مفاهیم، به نقش و اهمیت و ارتباط آنها با یکدیگر میپردازیم و در بخش نتیجه نیز راهبردهای اجرایی در این خصوص ارائه گردیده است.

۳. مبانی نظری:

۳-۱. تعریف هویت:

هویت در لغت به معنای ذات و شخصیت هر شی است (غراب، ۱۳۹۰، ص ۹)، از معنای لغوی که بگذریم به طور کلی هویت را در حوزه معنانشناسی میتوان اینگونه تعریف کرد: به مجموعه ای از صفات گفته می شود که باعث تشخیص فرد یا شیئی از افراد یا اشیاء دیگر میشود. هویت شهر همان هویت انسان در زندگی اجتماعی است بطوریکه او خود را با آن شناسایی میکند و به دیگری می شناساند و در حوزه شهرسازی و معماری این گونه تعریف شده:

« هویت را می توان در بازشناسی عناصر معماری و شهرسازی و ماندگارسازی بناها و فضاهای باقی مانده از گذشته، باززنده سازی و بازآفرینی عناصر گوناگون با توجه به نیازهای درحال تحول انسان دانست.» (سفر دوست، ۱۳۸۴، ۲۶۸)

۳-۱-۱. هویت مکانی:

« هویت مقوله ای هنجاری و ارزشی است که بحث در مورد آن مستلزم ارزش گذاری و موضع گیری هنجاری است. در بسیاری از متون تخصصی و پژوهش ها، مطالعه هویت در محیط مصنوع با توجه به نظریه های ادراک محیط و علوم رفتاری انجام شده است. در این پژوهش ها هویت به معنای احساس تعلق و این همانی با محیط در نظر گرفته شده است و معیار هایی چون احساس امنیت، خاطر انگیزی، حس تعلق و وابستگی به منظور ارزیابی هویت تدوین شده و بکار رفته است.» (پور جعفر، ۱۳۸۹، ۵۸)

ارزیابی اینگونه معیارها اغلب از طریق مصاحبه با مردم و بررسی نظرهای آنها انجام گرفته و در مرحله نهایی توسط پژوهشگر تحلیل شده و تبدیل به برخی مفاهیم طراحی شده اند. کتاب سیمای شهر لنینج مشهورترین نمونه این مطالعات است که بر مبنای اصول روان شناسی گشتالت انجام شده است.

۳-۱-۲. شکل گیری هویت مکانی :

« در هویت مکانی نخست محیط به واسطه شخص شناسایی میگردد، که حس مکان یا همان هویت مکانی است و در مرحله دوم ارتباط روانی فرد با محیط است که مطمئنا این نوع ارتباط بر رفتار و شخصیت افراد تاثیر به سزایی دارد. این ارتباط روانی باعث حس تعلق مکان میشود و در فرد فرصت خلاق بودن، امکان جهت یابی و امنیت، احساس رضایت و آرامش را ایجاد میکند.» (کربلایی نوری، ۱۳۹۱، ۱۱۸)

۳-۲. هویت شهری :

محیط های ساخته شده برای مردم معانی نمادین زیادی دارند تشخیص این معانی به طور خود آگاه و نا خودآگاه در ذهنیت مردم نسبت به محیط و نسبت به خودشان اثر گذار است. صاحب نظرانی که شهر را چون یک متن تلقی میکنند هویت شهری را فضایی میدانند که از سه عنصر متن، محتوا و احساس تعلق و دل بستگی تشکیل شده است. بدین ترتیب هویت شهری را میتوان عارضه ای ذهنی، حسی و معنوی دانست که میتواند با ایجاد حس خوشایندی، خاطر انگیزی و تعلق بر تفکر شیوه تفکر عمل و شیوه عمل در شهروندان تاثیر بگذارد (غراب، ۱۳۹۰، ۹)

۳-۲-۱. آرمان ها و اهداف احراز هویت شهری:

۱. « تنظیم سناریوی بهبود روابط انسانی در محیط شهری و به رسمیت شناختن نقش و مسئولیت افراد جامعه.
۲. مراقبت از هویت های فردی و جمعی، ارزش های رایج مقبول و آمال مشترک شهروندان و محیط شهری، با ایجاد ثبات در روند زندگی فرهنگی شهر.
۳. بیان نمادین ارزش ها و هنجارهای اخلاقی جامعه در فضای شهر از طریق نشانه ها و نمادهای قابل ادراک عمومی.
۴. سامان دهی و گسترش موقعیت های فضایی عمومی فراهم کننده ی فرصت ها و تماس های لذت بخش و واجد مطبوعیت، سرزندگی و نشاط زندگی جمعی و احساس آسایش و ارتباط.» (زادرفیعی، ۱۳۸۴، ۱۴)

۳-۲-۲. مراحل شکل گیری هویت شهری:

۱. « خوانایی و نمایانی یا قدرت دعوت کنندگی از طریق استفاده از اصول طراحی و زیبایی شناختی و هماهنگ با نظام کارکردی.
۲. بیان تاریخی همراه با خوانایی و نمایانی حاصل از اصول طراحی و زیبایی شناختی و هماهنگ با نظام کارکردی.

۳. تلفیق مناسب بیان تاریخی و خوانایی / نمایانی حاصل از اصول طراحی و نظام کارکردی، از طریق استفاده از عناصر محتوایی، نشانه ها، شناسه های واجد ویژگی های ارجاعی.

۴. ایجاد تعلقات محیطی در ساختار فضایی محله. «(سفر دوست، ۱۳۸۴، ۲۶۸)

۳-۳. نشانه شهری:

نشانه معمولاً به شکل کلمات، تصاویر، اصوات، بوها، طعم ها حرکات و اشیاء ظاهر می شوند. اما، این چیزها ذاتاً معنی دار نیست و فقط وقتی که معنایی به آنها منصوب شود تبدیل به نشانه می شود. هیچ چیز نشانه نیست مگر این که به عنوان «دلالیت گر» ارجاع دهنده، یا اشاره گر به چیزی غیر از خودش تلقی شود. در این صورت می تواند نشانه باشد. درک نشانه ها به طور کاملاً ناخودآگاه از طریق ارتباط دادن آنها با نظام های آشنایی از هنجارها و قراردادهای اجتماعی تحقق می یابد. این استفاده معنادار از نشانه هاست که در کانون اهمیت نشانه شناسی قرار دارد (چلندر، ۱۳۸۶، ۴۵). نشانه ها، عناصر برجسته بصری در شهر هستند که به واسطه داشتن ویژگی های کلیدی در محیط قابل تشخیص و حائز اهمیت اند و میتوانند جهت القا حس مکان و هدایتگری مورد استفاده قرار گیرند (داوری نژاد، ۱۳۹۱، ۵۲). "کوبین لینچ نشانه های شهری را عواملی معرفی می کند که بیرون آن ها به دید ناظر می آید و مقیاس آن ها ممکن است بسیار متفاوت باشد. وی یکی از خصوصیت بارز نشانه ها را بی نظیر بودن آن ها می داند؛ عاملی که برجسته و منحصر به فرد باشد و در ذهن خاطره ای بگذارد." (لینچ، ۱۳۸۵، ۱۴۴)

«نشانه های شهری می توانند مدرن یا سنتی باشند. بافت های قدیمی به دلیل دارا بودن تعداد زیادی از این نشانه ها واجد ارزش بیشتری می باشد. برخی از این نشانه ها جنبه نمادین و ملی دارند. این گروه از نشانه ها هنگامی این جنبه را به خود می گیرند که براساس تجربیات و اندوخته های فرهنگی و ریشه دار جامعه شکل گرفته باشند. این نشانه ها تنوع زیادی را در بافت به وجود می آورند.» (پورجعفر، ۱۳۸۸، ۸۳) اما آنچه که در تعاریف مختلف در مورد نشانه شهری مشترک به نظر میرسد این است که در تمامی آنها نشانه شهری را به عنوان یک مکان علامت گذاری شده در نظر گرفته اند که ناظر برای پیدا کردن موقعیت خود از آن بهره میگیرد.

۳-۳-۱. نقش نشانه های شهری :

نشانه های شهری اهداف مختلفی دارند که دو مورد از مهمترین آنها، ایجاد هویت و ابزاری برای هدایت میباشند. گالچ عقیده دارد که نشانه های شهری میتوانند به عنوان یک تدبیر جهت سازمان دهی به فضا و یا به عنوان یک وسیله هدایتگری به کار برده شوند. افراد دیگری همچون پرسون و مونتلو نیز بر این باورند که در تعاریفی که در آن تمامی نقاط به عنوان نشانه شهری معرفی میشوند تعریفی کم بهره و ناقص میباشد. (Golledge، ۱۹۹۹، ۵)

۳-۴. رابطه نشانه با هویت:

نشانه های معماری همانند هر نماد دیگر دارای دو عملکرد «بیان معنا» و ایجاد «حس هویت» هستند. هر نشانه ای به بیان معنایی فراتر از خود می پردازد و حس تعلق به جامعه ای خاص را اظهار می دارد. این نشانه ها به دلیل آنکه در زندگی روزمره تکرار می شوند، حس خاصی از معنا و هویت را نیز تقویت می کنند. و حال نشانه شناسی شهری را می توان مطالعه ای بر نشانه ها و نمادها تعریف کرد که به شهر تعلق دارند و یا اینکه به صورتی مستقیم با شهر مرتبط اند. نشانه شناسی شهری درباره مفاهیم نشانه ها، کارکرد آنها، روابط آنها با یکدیگر، کلیت شهر و با سایر نشانه ها و دستگاه های نشانه ای و همچنین درباره روابط درونی این نشانه شناسی شهری از نوعی بارگذاری

معنایی به همه ی پدیده های شهری آغاز می شود که به صورت گسترده ای از فرایند تقارن یابی استفاده می کنند. و تفاوت نیز عاملی است برای تشخیص و هویت یافتن، که شهر این امکان را به افراد می دهد که از خلال فرآیندهای کالبدی و حرکتی در تجربه روزمرگی خود دست به ایجاد تفاوت بزنند و از این طریق تشخیص یابی و هویت یابی را برای خود ممکن سازند. همین موضوع را میتوان به شکلی دیگر از زبان اریک لارسن اندیشمند دانمارکی شنید: شهر پیش از آنکه از چیزها تشکیل شده باشد از تفاوتها تشکیل شده است. تفاوتهای مادی که ، شهر بین ما تفاوت بوجود می آورد این تفاوتهای اجتماعی به ما امکان می دهند که خود و اعمالمان را در پیوند با هویت اجتماعی خویش و هنجارهای نوشته یا نا نوشته هدایت کنیم.

« رولان بارت نیز بیان می دارد: که شهر را باید یک متن تصور کرد، متنی که مانند هر متن دیگر، همواره از در کنار هم قرار گرفتن نشانه ها و نمادها شکل می گیرد. نشانه ها و نمادهایی که گاه قاعده مند و براساس قراردادهایی اجتماعی و گاه نیز نه چندان قاعده مند، در کنار یکدیگر چینش شده اند. این چینش چه براساس قواعدی مشخص و برنامه ریزی شده و چه تصادفی شکل گرفته باشد، متنی است که همواره در معرض خوانده شدن قرار دارد. از این رو، شهروندان همیشه در حال خوانش متونی هستند که خود به عنوان جزئی از آن و به عنوان کنشگری فعال در آن حضور دارند. » (رضوانی کاخکی، ۱۳۹۱، ۳)

نتیجه: این نمادها و نشانه ها هستند که باعث تفاوت یک شهر با شهرهای دیگر می شود و همین امر موجب هویت بخشی به شهر می شود، چه بسا می توان با انتخاب آگاهانه نشانه های شهری به فرهنگ و هویت بخشی شهر خود کمک کرد. انتخاب نشانه های پر محتوا مسلماً بر ذهن بیننده و نحوه رفتار وی تاثیر گذار خواهد بود.

۳-۵. میدان :

« با رشد جوامع بشری و عناصر موضوع شکل گیری شهرها، قدرت تناسبات احجام محیطی پیرامون شهرها مانند کوه ها، باغات، درختان، مناره مساجد و ... در مقابل وسعت پهنه ی شهرها و ساختمانهای بلند کاهش یافت و رویت عناصر طبیعت از میان کدیورهای بصری تو در توی بزرگراه های شهری غیر ممکن شد. از این تاریخ که شاید از نهضت شهرسازی مدرن اوایل قرن ۱۹ اروپا و امریکا آغاز شد، ضرورت نماد سازی در شهرها با اهداف تزئینی و کارکردی حس شد. این ضرورت با شکل گیری عنصری به نام «میدان» در شهرسازی، مکان کالبدی خود را پیدا کرد » (رضوانی کاخکی، ۱۳۹۱، ۵). میدان به عنوان یکی از اصلی ترین فضای عمومی در شهرها بدون شک نقش انکار ناپذیری در هویت بخشی به شهر دارد و اینه ی تمام نمای فرهنگ شهر، تاریخ شهر و شیوه ی مدیریت شهری محسوب میشود و همچنین پاکزاد معتقد است « که میادین شهری برای شهروندان تبلور زندگی جمعی آنها هستند و باید پاسخگوی نیاز زندگی اجتماعی و جمعی آنها در مقیاسی بالاتر از حد محلات باشند. و به همین دلیل نحوه حضور و رفتارهای آنها بسیار متنوع تر و راحت تر است که باعث میگردد تا میادین شهری از ظرافت و حساسیت بالایی برخوردار باشند.» (پاکزاد، ۱۳۸۵، ۵۰) و پس از میادین ، فلکه ها به عنوان مفاصل حرکت شهری جایگاهی خاص در منظر شهری پیدا کردند. از طرفی بنابر شکل خاصشان نسبت به خیابان در هنگام عبور، مدت زمان بیشتری در معرض دید هستند؛ همین امر موجب می شود که نگاه بیننده ساکن و یا در حال حرکت، معطوف به آنها گردد. از طرفی فلکه های واقع در شهرهای کشور غالباً، غیر از عملکرد توزیع ترافیک تا حدی نیز مرکز ثقل توجه عابران و بازدیدکنندگان هستند.

۴. نمونه موردی:

هر قدر معانی، مفاهیم و ارزش ها از حیث نظری، فرم ها، شکل ها و توده ها از حیث کالبدی ریشه در اعتقادات مذهبی، طبیعت سرزمین، لایه های اندیشه دیرین جوامع و فرهنگ سینه به سینه اقوام داشته باشند، نمادها با هویت تر و ماندگار تر تلقی می گردند. مراکز ملی و مذهبی عموماً قدرتی نمادین دارند، زیرا جایگاه متمرکز ملی یا مذهبی می باشند. مسلماً از پایتخت معنوی انتظار میرود مرکز کارکردی و نمادین مذهبی باشد. این مرکز می بایست هویت و مذهب خود را به منصف ظهور برساند که تفاوت این شهر را با دیگر شهرها نمایان سازد. حال به بررسی سه نمونه بارز شهر مشهد مقدس می پردازیم:

۴-۱. میدان شهدا :

میدان شهدا یکی از پر رفت و آمدترین میداين شهر مشهد می باشد که سابقه آن به بیش از ۷۰ سال پیش بر می گردد. این میدان نقطه تلاقی سه شریان مهم ارتباطی شهر مشهد؛ خیابان امام خمینی(ره) به خواجه ربیع، خیابان توحید به شیرازی و خیابان هاشمی نژاد به دانشگاه. این سه محور از نظر کارکرد شهری ، خدماتی و هویت شهری اهمیت زیادی دارند و از سویی دیگر ساختمان شهرداری نقش مدنی بارزی به این میدان بخشیده است. مجسمه سلام به طراحی غلام رضا سهرابی در ۱۱ آبان ماه سال ۹۰ در این میدان نصب شده. مجسمه های برنزی سلام شامل ۴ پیکره است که با موضوع ادای احترام به ساحت مقدس رضوی ساخته شده اند . این مجسمه از مجموع نشانه های دائمی شهر مقدس مشهد است.

شکل (۲) google earth میدان شهداء

شکل (۱) مجسمه های سلام (میدان شهداء)

ویژگی های حائز اهمیت:

۱. نزدیک بودن آن به بارگاه ملکوتی امام رضا(ع)
۲. القاء حس معنوی به رهگذران
۳. مروری بر خاطرات معنوی
۴. داشتن ارتباط با هویت مذهبی مشهد و غیر انتزاعی بودن آن
۵. باعث تلطیف فضای شهر می شود
۶. باعث جدایی عابر از محیط اطراف می شود

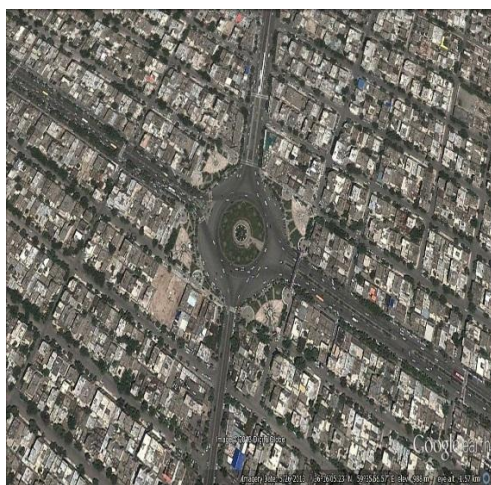
۷. توریست پذیر است.

نکته:

با توجه به اینکه این نشانه دارای نقاط قوت متعددی است و به هویت بخشی شهر مشهد بسیار کمک کرده است اما با وجود ۲ ساختمان بلند واقع در میدان قابل رویت برای سواره ها نیست و بهتر آنست که نزدیک به یکی از خیابانهای اصلی قرار می گرفت تا در دید عموم باشد.

۴-۲. فلکه ضد:

فلکه ضد در تقاطع دو خیابان اصلی امام رضا و جمهوری است، که از شریان های اصلی مشهد محسوب می شود که به علت استقرار تیپ «ضد» قوای اشغالگر روس به سال ۱۳۲۰ در بین مردم به این نام شهرت پیدا کرد و به دستور شهردار مشهد و با این استدلال که سمبلی از دوران ستم‌شاهی است، تخریب شد! المان قدیمی میدان ۱۵ خرداد مشهد به تازگی جای خود را به مجسمه ای زیبا و با محتوا داده است. یک شکارچی رو به حرم رضوی سر به زیر افکنده و به نشانه سلام دست بر سینه دارد و در دست چپش کمانی افتاده اشاره به ترک شکار دارد. دو قاب که پیکر این شکارچی را احاطه کرده اند، نشانی از پرواز و پاک شدن این فرد دارد و روی مجسمه به سمت بارگاه ضامن آهو است. ایده ساخت این مجسمه به داستان ضامن آهو اشاره دارد.

شکل (۴) google earth فلکه ضد

شکل (۳) فلکه ضد

ویژگی های حائز اهمیت:

۱. قرارگرفتن در یکی از خیابانهای منتهی به حرم رضوی
۲. نشان دهنده فطرت پاک انسانها
۳. قابل رویت برای عموم مردم
۴. بیانگر داستان ضامن آهو
۵. یادآور بزرگی خداوند که توبه پذیر است
۶. بازگو کننده تاثیر رفتار ائمه معصومین بر روح و دل انسانها

شکل (۵) فلکه ضد

۳-۴. میدان جانباز:

میدان جانباز در تقاطع دو خیابان فردوسی و جانباز میباید. تندیس میدان جانباز مشهد در قالب پنج نماد زیبا و هنری توسط استاد "افشین اسفندیاری" مجسمه ساز آذربایجانی از جنس بتون طی دوسال طراحی و به وزن ۲۰ تن ساخته شده است. نصب تندیس جانباز با هدف ترویج و اشاعه فرهنگ شهید و شهادت و پاسداشت از ارزشهای والای انقلاب اسلامی و تجلیل از یادگاران دوران دفاع مقدس صورت گرفته است. و بیانگر خاطرات، مبارزات و دلاوری های یک ملت است و تبلور عینی آن در یک سمبل و نماد شهری شکل گرفته است.

هر کدام از تندیس ها بیانگر موضوعی است. رزمنده بالای پایه، نماد جانبازی است که پرچم اسلام را بدست گرفته است و دیگری رزمنده ای است که مشت گره کرده و به طرف دشمن در حال تکبیر گفتن است. همچنین مجسمه سوم فرمانده است که فرمان حمله در صحنه جنگ را می دهد و آن یکی در حال هجوم به دشمن در مبارزه با سلاح های شیمیایی است و آخری رزمنده ای است که مجروح جنگی را در بغل دارد.

شکل (۷) google earth میدان جانباز

شکل (۶) میدان جانباز

ویژگی های حائز اهمیت:

۱. قابل رویت برای عموم مردم
۲. همخوانی نام مجسمه با مکان قرارگیری
۳. بیانگر دوران دفاع مقدس

۴. سمبل رشادت و شجاعت رزمندگان

۵. راهکارهای پیشنهادی:

۱. هنرمند در طراحی آثار تجسمی ابتدا باید حس واقعی را در خود زنده کند تا بتواند این حس را به مخاطب منتقل کند.
۲. نشانه ها خلاقانه و با مفهوم باشند.
۳. نشانه ها بهتر است متناسب با هویت مکان باشند تا دوگانگی ارزشی بوجود نیاورند.
۴. با افزایش نشانه های برجسته شهری میتوان باعث هویت بخشی به شهر شد.

۶. نتایج:

از جمع بندی مسائل مورد بحث و مطالعات انجام گرفته بر نمونه های منتخب فوق نکات حائز اهمیتی حاصل گردیدند که اهم آنها را می توان کارکردهای عمده نشانه های شهری در کانون فلکه های شهری را در موارد ذیل دسته بندی نمود:

۱. جهت یابی و تعیین موقعیت
۲. ثبت خاطرات
۳. تقویت تامل ، مکث و توقف در فضای شهری (مهمترین عامل در تحول فضا از فلکه به میدان)
۴. نشانه شهری به مثابه ابزاری برای ظهور هنر مردمی در بستر شهر.
۵. نقش قدرتمند نشانه های شهری در حفظ ارزشها
۶. بستری برای زیباسازی محیط
۷. نشانه های شاخص شهری در مواردی معرف شهر در سطح ملی و حتی جهانی هستند.

۷. منابع و ماخذ :

۱. پاکزاد ، جهانشاه ، ۱۳۸۵ ، راهنمای طراحی فضاهای شهری در ایران ، تهران ، انتشارات شرکت طرح و نشر پیام سیما
۲. پور جعفر ، محمدرضا ، ۱۳۸۸ ، مبانی بهسازی و نوسازی بافت قدیم شهرها ، پیام ، تهران
۳. چلندر، دانیل ، مبانی نشانه شناسی ، ترجمه مهدی پارسا ، تهران ، شرکت انتشارات سوره مهر
۴. داوری نژاد مسعود ، مبهوت محمد رضا ، ۱۳۹۱ ، شناخت فضای شهری ، نشر طحان ، تهران
۵. رضوانی کاخکی سعید ، نماد ها و نشانه ها در شهر های ایرانی اسلامی ، همایش ملی معماری و شهرسازی ایرانی - اسلامی ، ۱۳۹۱، ص ۳
۶. زادرفیعی ، ناصر ، پاییز ۱۳۸۴ ، فرآیند اجتماعی فضایی هویت شهر، فصل نامه ی آبادی، شماره ی ۴۸، سال پانزدهم، ص ۱۴.
۷. سفردوست ، احمد ، ۱۳۸۴ ، هویت کالبدی شهر رشت، تهران: سازمان عمران و بهسازی شهری
۸. غراب ، ناصر الدین، ۱۳۹۰ ، هویت شهری ، راه دان ، انتشارات سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور
۹. کربلایی نوری ، رضا ، ریاحی دهکردی ، فرانہ ، ۱۳۸۲ ، شهرهای جدید (مجموعه مقالات). انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید
۱۰. لینچ ، کوین ، ۱۳۸۵ ، سیمای شهر، دانشگاه تهران ، تهران
۱۱. Johns Hopkins ، Human Wayfinding and Cognitive Maps ، 1999 ، Reginald ، Golledge ، Baltimore ، Press